

RECENZJE

STUDIA EUROPÆA GNESNENSIA 15/2017

ISSN 2082-5951

DOI 10.14746/seg.2017.15.12

Leszek Mrozewicz
(Gniezno)

RZYMSKIE PROWINCJE W PIGUŁCE

Gabriele Wesch-Klein, *Die Provinzen des Imperium Romanum*. Geschichte, Herrschaft, Verwaltung, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 2016, ss. 162

Jest to książka, której akurat brakuje na naszym rynku księgarskim i... edukacyjnym. Mamy bowiem do czynienia nie tyle z badawczą pracą naukową, co ze świetnie wykoncypowanym kompendium wiedzy. Jego celem jest:

dostarczenie studentom (...) zwięzłego wprowadzenia w zagadnienie genezy i zarządzania prowincjami rzymskimi, aby zachęcić ich do pogłębienia wiedzy o Cesarstwie Rzymskim i jego specyfice (s. 10).

Praca powstała w poczytnej w Niemczech serii „Historia w pigułce” (Geschichte kompakt), której celem jest zaspokojenie, na wysokim, profesjonalnym poziomie, coraz większego zainteresowania historią.

Tematyka historyczna cieszy się wyraźnie wzrastającą popularnością w literaturze, (propagowana jest) na różnych wystawach i w filmie. Rośnie liczba młodych ludzi, którzy decydują się na studiowanie historii, ale również starszym pokoleniom

kontakt z historią dostarcza wielorakich, nowych inspiracji. Zwłaszcza że nasza wiedza o przeszłości ulega stałemu pogłębieniu: przybywa nowych odkryć, a zmieniający się katalog pytań prowadzi do przeinterpretowywania znanych ustaleń. Historii nie postrzega się już dzisiaj jako następstwa kolejnych wydarzeń, to nie kwestia władzy i polityki jest jej głównym obiektem, a (dotychczasowe) skupianie się na historii narodowej zajęła perspektywa szersza, bardziej otwarta (s. 9).

To właśnie potrzeba współistnienia historii i współczesności legła u podstaw stworzenia omawianej serii, w ramach której opracowania z zakresu dziejów świata starożytnego zajmują znaczące miejsce¹.

Książka Gabriele Wesch-Klein, skądinąd uznanej specjalistki z zakresu poruszanej problematyki², składa się z dwóch części. Pierwszą stanowią rozdziały I-IV (s. 11-100). Autorka omawia w nich kolejno zasięg terytorialny państwa rzymskiego w okresie jego największego rozwoju, przebieg granic, główne arterie komunikacyjne, sposób tworzenia prowincji oraz podstawowe zasady rzymskiej polityki prowincjonalnej (por. zwłaszcza s. 26-34). Oddzielnie też przedstawiona została wewnętrzna organizacja prowincji (s. 35-81), z wyodrębnieniem okresu Republiki (s. 35-40) i Cesarstwa (s. 40-81). W części tej znajdziemy także rozważania nad istotą prowincji prokuratorских, wprowadzonych w okresie pryncypatu, sposobem powoływania namiestnika, jego kompetencjami i zapleczem (biurem – *officium*) i wreszcie nad systemem podatkowym. W rozdziale czwartym (s. 82-100) autorka porusza kwestię asymilacji mieszkańców rozległego państwa z rzymskim systemem administracyjno-politycznym i społecznym, z zasygnalizowaniem różnic między wschodnią a zachodnią częścią Imperium. Za interesujące i ważne uznać wypada przedstawienie systemu samorządowego w prowincjach z jego bardzo rozbudowaną mozaiką. Na dokonującą się w państwie rzymskim dyfuzję społeczną wskazuje, podkreśla autorka, aktywność lokalnych elit, często daleko wychodząca poza wymiar regionalny (por. s. 93-99).

Rozdział ostatni – piąty – to systematyczne zestawienie wszystkich prowincji Cesarstwa Rzymskiego (w porządku alfabetycznym), z ich krótką charakterystyką (s. 101-148). Jest to konieczne, bo każda, jak słusznie zauważa autorka, ma własną historię, uwarunkowaną jej relacjami z Rzymem, jeszcze sprzed podboju. Stan zachowania źródeł, ale także znaczenie tej czy innej prowincji w rzymskim

¹ Por. chociażby: L. Aigner-Foresti, *Die Etrusker und das frühe Rom*, Darmstadt 2003; S. Pfeiffer, *Die Zeit der Flavier. Vespasian – Titus – Domitian*, Darmstadt 2009; E. Baltrusch, *Caesar und Pompeius*, Darmstadt 2011; O. Schipp, *Die Adoptivkaiser*, Darmstadt 2011; M. Bommas, *Das alte Ägypten*, Darmstadt 2012; V. Rosenberger, *Religion in der Antike*, Darmstadt 2012 oraz wiele innych.

² G. Wesch-Klein, *Provincia. Okkupation und Verwaltung der Provinzen des Imperium Romanum von der Inbesitznahme Siziliens bis auf Diokletian. Ein Abriß*, Münster 2008 (*Antike Kultur und Geschichte* 10).

systemie administracyjno-politycznym spowodowały nierównomierność, jeśli chodzi o objętość, ich prezentacji. Czasami nawet nazbyt skąpo, jak np. Moesia (obie Mezje, Górna i Dolna, omówione są razem, także w fazie sprzed podziału, łącznie cztery zdania, osiem linijek tekstu; zob. s. 139).

Całość zamykają: tabelaryczny przegląd prowincji (s. 149-151), mapa Cesarstwa Rzymskiego (s. 152-153), słownik terminów fachowych (s. 154-156) oraz wykaz źródeł (przekładów na język niemiecki) i literatury (s. 156-162).

Lektura pracy przynosi – jeśli chodzi o stronę merytoryczną – pełną satysfakcję. Autorka wręcz emanuje swą kompetencją, z wielkim profesjonalizmem, ale zarazem całkowicie swobodnie porusza wszelkie zagadnienia rzymskiej administracji prowincjonalnej. W znacznej też mierze porządkuje nasze wyobrażenia o świecie rzymskim,

Od strony dydaktycznej książka przygotowana jest perfekcyjnie. Liczne cytaty źródłowe wyodrębnione zostały w specjalnych ramkach. Każdy z rozdziałów (poza pierwszym) otwiera „spojrzenie synoptyczne” (Überblick), kończy natomiast, niezależnie od bibliografii końcowej, zestawienie najważniejszej literatury. Również warstwa językowa budzi najwyższe uznanie: nie ma dłużyzn, pracę czyta się lekko i przyjemnie.

Nie ma wątpliwości, że mamy do czynienia z książką, która powinna znaleźć szerokie zastosowanie w kręgach akademickich. Jest to bowiem znakomite pokazanie systemu administracyjnego Cesarstwa Rzymskiego w prowincjach. Należy do niej sięgać na seminariach i warsztatach z zakresu dziejów rzymskich. Warto by też rozważyć, jeśli nie przekład, to stworzenie jej odpowiednika na gruncie polskim. Może praca G. Wesch-Klein będzie tu inspiracją.